

UGDYMO PLĖTOTĖS CENTRAS

Projekto vykdytojo ir partnerių darbuotojų mokymai 2012-2014 m.

Samprotavimo rašinio rengimo metodika ir vertinimas

Augutė Liutkevičienė,
Elektrėnų „Versmės“ gimnazijos
lietuvių kalbos mokytoja ekspertė

DOKUMENTAI

- **Lietuvių kalbos ir literatūros vidurinio ugdymo bendroji programa**
- **Lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino programa**
- **Lietuvių kalbos ir literatūros valstybinio brandos egzamino užduoties vertinimo instrukcija**

SAMPROTAVIMO RAŠINYJE

- „15.1. pasirinktą temą reikalaujama atskleisti **analizuojant** pilietines, egzistencines, pasaulėvokines ir pan. **problemas**;
- 15.2. analizę privalu susieti su pasirinkto **vieno iš nurodytų autorių kūryba ir literatūriniais (kultūriniais) kontekstais**; be to, galima remtis ir asmenine (kultūrine, visuomenine, emocine) patirtimi.“

VBE programa

SAMPROTAVIMO RAŠINYJE

mokinys sieja savo gyvenimo patirtį, pastebėjimus, požiūrį į gyvenimą, gyvenimo įvykius su pavyzdžiais iš grožinės literatūros, nepamiršdamas kūrinio istorinio (biografinio ar kt.) konteksto.

SAMPROTAVIMO RAŠINĮ RAŠYSIME

publicistiniu stiliumi

- **kalba dalykiška** (vartosime literatūros mokslo sąvokas) **ir vaizdinga** (tiks metaforos, palyginimai, retoriniai klausimai ir kt., kultūros įvaizdžiai)
- Rašinio **autorius turi atskleisti savo požiūrį**, vertybines nuostatas, tad 1 asmuo tiks (*aš manau, esu įsitikinęs* ir pan.)
- **Informacija** bus aktuali rašančiajam, bet **laikui bėgant praras aktualumą**. (pvz., lietuvių emigracija – aktuali tema dabar, bet jau po metų situacija gali pasikeisti).

KADA PRADĖTI MOKYTI SAMPROTAVIMO RAŠINIO PAGRINDŲ?

Bendrosios programos: Pagrindinis ugdymas. Lietuvių gimtoji kalba 5-6 klasės

„Mokiniai mokosi skirti teiginius ir argumentus: nagrinėjamuose tekstuose juos pažymi sutartais būdais. Mokiniai pratinasi kurti samprotavimą: tiesioginiu sakiniu formuluoja teiginį, pateikia argumentų, padaro išvadą.“

PIRMASIS SAMPROTAVIMO RAŠINYS 9 KLASĖJE

Apie ką verčia susimąstyti šių laikų žmogų Antikos literatūra?

Pirmiausia pamąstykime, ką mokėmės, kas tinka
šios temos dėstymui

Mitas apie Prometėją

Mitas apie Narcizą

Mitas apie Tantaną

Mitas apie Sizifą

Sofoklio „Antigonė“

Įžanga

Savokų aiškinimas – Antikos literatūra buvo kuriama VIII a. pr. Kr. – V a. Tai seniausia Europos literatūra.

Problema – kodėl ją skaito XXI amžiaus žmonės?

Pagrindinė mintis – Antikos literatūra yra vertinga, nes ji verčia susimąstyti žmonių apie tikrąsias ir tariamąsias vertybes.

Pirmasis teiginys:

Visų pirma Antikos literatūra verčia susimąstyti apie išorinio ir vidinio grožio vertę.

- Kodėl susimąstyti apie išorinį grožį svarbu šių laikų žmogui?
- Problema – rūpinasi išore per daug, sureikšmina grožio standartus
- Koks Antikos laikų grožio idealas?
- Glaustai papasakojam, kas tas Narcizas, kas jam atsitiko. Ar jis tinkamai elgėsi?

(90-60-90), grožio konkursai, plastinės operacijos)

Pirmasis teiginys:

Dar viena problema, kuri aktuali ir Antikos, ir šiais laikais, tai tėvų ir vaikų santykių problemos.

- Kokie santykiai šiais laikais tarp tėvų ir vaikų? (kalbame apie probleminius atvejus)
- Sofoklio kūrinyje „Antigonė“ keliamos tėvų ir vaikų santykių problemos.
- Papasakojam, kokios problemos kilo tarp Kreonto ir Haimono, kas buvo teisus, kas ne, kaip baigėsi konfliktas.
- Ką supratome?

Pabaiga

- Taigi prieš du tūkstančius metų parašyti kūriniai šiandien mums yra svarbūs...

.....

Taigi iš naujos eilutės pradėsime rašyti 4 kartus:

Apie ką verčia susimąstyti šių laikų žmogų Antikos literatūra?

- Įžanga (kas yra Antika? Kodėl ja domisi XXIa. žmogus?)
- 1 dėstymo pastraipa - **Visų pirma Antikos literatūra verčia susimąstyti apie išorinio ir vidinio grožio vertę.**
- 2. dėstymo pastraipa- **Dar viena problema, kuri aktuali ir Antikos, ir šiais laikais, tai tėvų ir vaikų santykių problemos.**
- Pabaiga (apibendriname visą rašinį) - **Taigi prieš du tūkstančius metų parašyti kūriniai šiandien mums yra svarbūs...**

Galimos samprotavimo rašinių ar pastraipų temos 9 klasėje

- Apie ką verčia susimąstyti šių laikų žmogų Antikos literatūra?
- Ko mane moko Naujasis Testamentas?
- Ar svarbios šių laikų žmogui Naujojo Testamento tiesos?
- Ar aš esu romantikas/ė? (būtina remtis bent 4 romantizmo bruožais)
- Ar turtas daro įtaką tėvų ir vaikų santykiams? (po O.Balzako romano „Tėvas Gorijo“ analizės)
- Kaip pasikeitė žmogaus santykis su gamta? (A.Baranausko poemos „Anykščių šilelio“ analizės)
- Ar M.Daukšos „Postilės“ prakalbos idėjos svarbios šių laikų žmogui?

SAMPROTAVIMO RAŠINIO MOKYMAS 11 KLASĖJE

PRADĖKIME VISKĄ IŠ PRADŽIŲ...

Kartojimas – mokslų motina.

SAMPROTAVIMO PASTRAIPŲ KŪRIMAS

- **Medžiagos kaupimas.**
 - grožinių kūrinių teksto suvokimo testai;
 - diskusijos, aktualizuojančios kūriniuose keliamas problemas.
- **Teorinės medžiagos kartojimas, pavyzdžių analizė.**

Praktinis darbas:

- **Užduoties analizė.** (dalomoji medžiaga)

Atlikite M. Daušos „Postilės“ prakalbos teksto suvokimo testą. Medžiagą panaudokite, kurdami pastraipą apie gimtąją kalbą.

SAMPROTAVIMO RAŠINIO PROBLEMOS

- Paviršutiniškas rėmimasis grožiniu kūrinio.
- Konteksto daugiau negu grožinio kūrinio analizės.
- Nėra samprotavimo: TEIGINYS- KŪRINYS- IŠVADA.
- Pastraipos apie tą patį (tas pats kūrinys tinka dviem pastraipoms).
- Kūrinys „pritemptas“.
- Nukrypimai nuo pagrindinės minties.
- Netinkama įžanga.
- Pabaiga neapibendrina dėstymo.

SAMPROTAVIMO PASTRAIPOS STRUKTŪRA

- Teiginys (teminis sakinyss, nurodantis, apie ką bus kalbama pastraipoje).
- Toliau - argumentavimas
 - ✓ *Mokinio mintys* šia tema, remiantis asmenine, socialine, kultūrine patirtimi.
 - ✓ Rėmimasis **grožiniu kūrinio** ir **jo kontekstu**, kaip argumentu, įrodančiu teiginį.
 - ✓ *Vėl mokinio mintys* teiginyje nurodyta tema.
- Pastraipos apibendrinimas (išvada).

Konteksto daugiau negu grožinio kūrinio analizės, nepaisoma istorinio nuoseklumo

1. Visais laikais buvo žmonių, kurie suvokė, jog gimtoji kalba – didelė vertybė. Jeigu grįžtume į **XVIa.**, rastume ne vieną šviesuolį, kuriam rūpėjo gimtoji kalba, jos puoselėjimas, vartojimas. Vienas iš jų – Mikalojus Daukša, kuris **po Liublino unijos, kai dauguma kalbėjo lenkiškai, rūpinosi, kad būtų vartojama lietuvių kalba.** Jis išvertė „Postilę“, kuriai parašė „Prakalbą į malonųjį skaitytoją“, taip skatindamas kunigus bažnyčioje vartoti savąją lietuvių kalbą. **Anot M.Daukšos, tauta be kalbos negyvuoja, kalba yra prigimtinis dalykas, sudarantis galimybes išsaugoti svarbiausias tautos vertybes.** Manau, sprendžiant iš šių XVI a. šviesuolio minčių ir poelgių, galima drąsiai teigti, kad jis buvo vienas iš tų žmonių, kurie suvokė gimtosios kalbos svarbą. **Tačiau ne vien Daukša tai suprato. A.Kulvietis, J. Zablockis, S. Rapolionis bei M. Mažvydas – asmenybės, nusipelniusios Lietuvai ir lietuvių kalbai.** Jie vertė tekstus į lietuvių kalbą, rūpinosi jos vartojimu. **Galiausiai M.Mažvydas išleido „Katekizmą“, pirmąją lietuvišką knygą, kuri sudarė sąlygas mokytis lietuvių kalba.** Manau, dėl tokių kilnių ir šviesių žmonių ir buvo išsaugota lietuvių kalba. Tačiau šiais laikais mes taip pat turime rūpintis savo gimtąja kalba....

Svarus rėmimasis privalomo autoriaus kūriniu (M.Daukša)

2.Visais laikais buvo žmonių, kurie suvokė, jog gimtoji kalba – didelė vertybė.

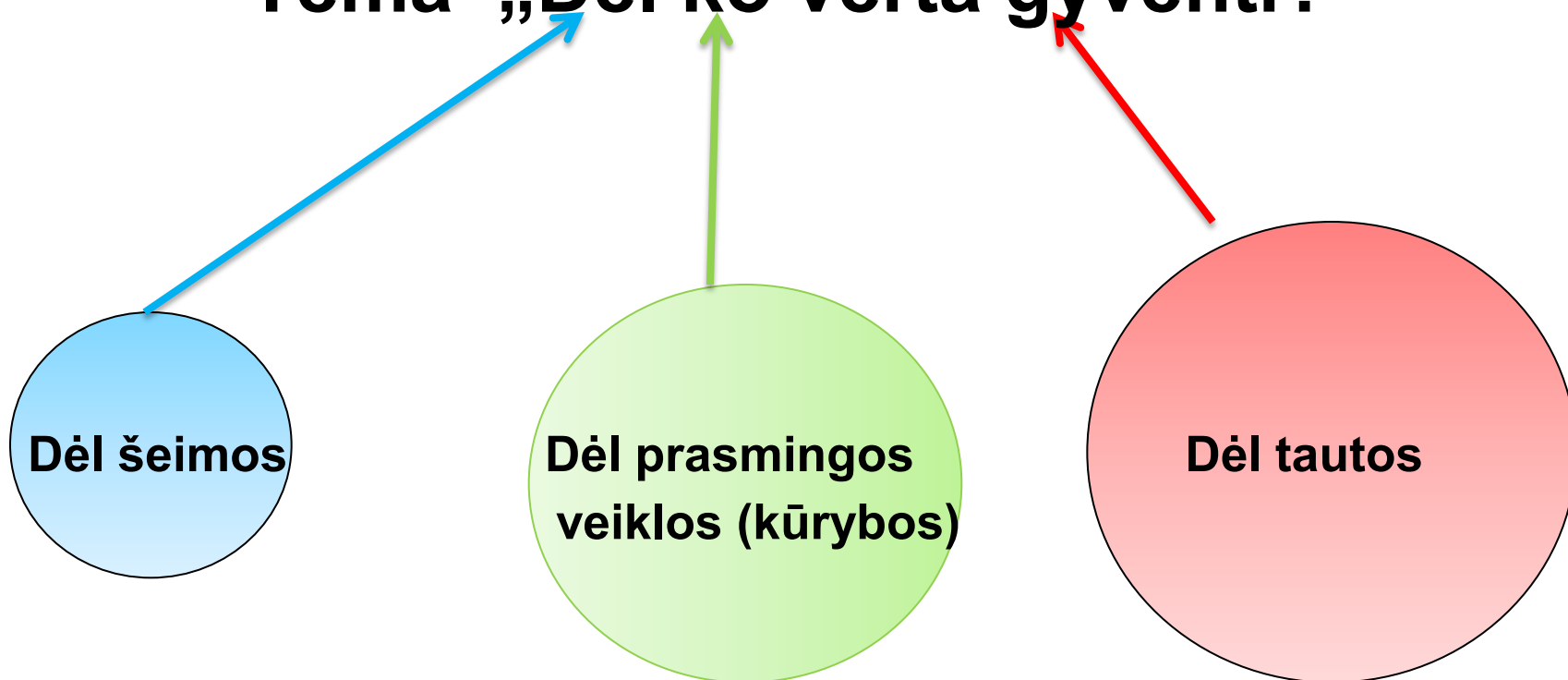
Dar XVI amžiuje, kai Lietuvoje nebuvo rašytinės lietuvių kalbos tradicijos, radosi žmonių, kurie pradėjo rūpintis lietuvių kalbos vartojimu viešajame gyvenime. Mažajoje Lietuvoje žymiausia asmenybe galėtume laikyti liuteronų pastorių Martyną Mažvydą, 1547 metais išleidusį pirmąją lietuvišką knygą „Katekizmą“, o LDK – M.Daukšą, katalikų kunigą, gimtosios kalbos puoselėtoją. Po Liublino unijos (1569m.) įsigalėjus lenkų kalbai, M.Daukša jautė pareigą priminti, kokia niekinga ir menka tauta, nevartojanti savo kalbos. „Postilės“, išleistos 1599 metais, „Prakalboje į malonųjį skaitytoją“ autorius teigia, kad kalba yra prigimtinis dalykas. Šią mintį jis paremia pavyzdžiu iš gyvulių gyvenimo: kas gi būtų, jei lakštingala kranktų kaip varnas, o liūtas bliautų kaip ožys? Žmogus, nevartojantis savo kalbos, ardo Dievo nustatytą tvarką. Daukša nurodo, kad kalbą reikia vartoti visose gyvenimo srityse: Bažnyčioje, tarnyboje, namie. Daukša – tikras patriotas. Jis įsitikinęs, kad kalba vienija tautą, ji – bendras meilės ryšys, pilietiškumo tėvas, valstybės sargas. Daukšos idėjos aktualios ir šiandien...

Praktinis darbas:

- **Įvertinti samprotavimo pastraipas.**
Tema – „*Ar žmogus visada gali rinktis ir yra atsakingas už savo veiksmus?*“ (dalomoji medžiaga)

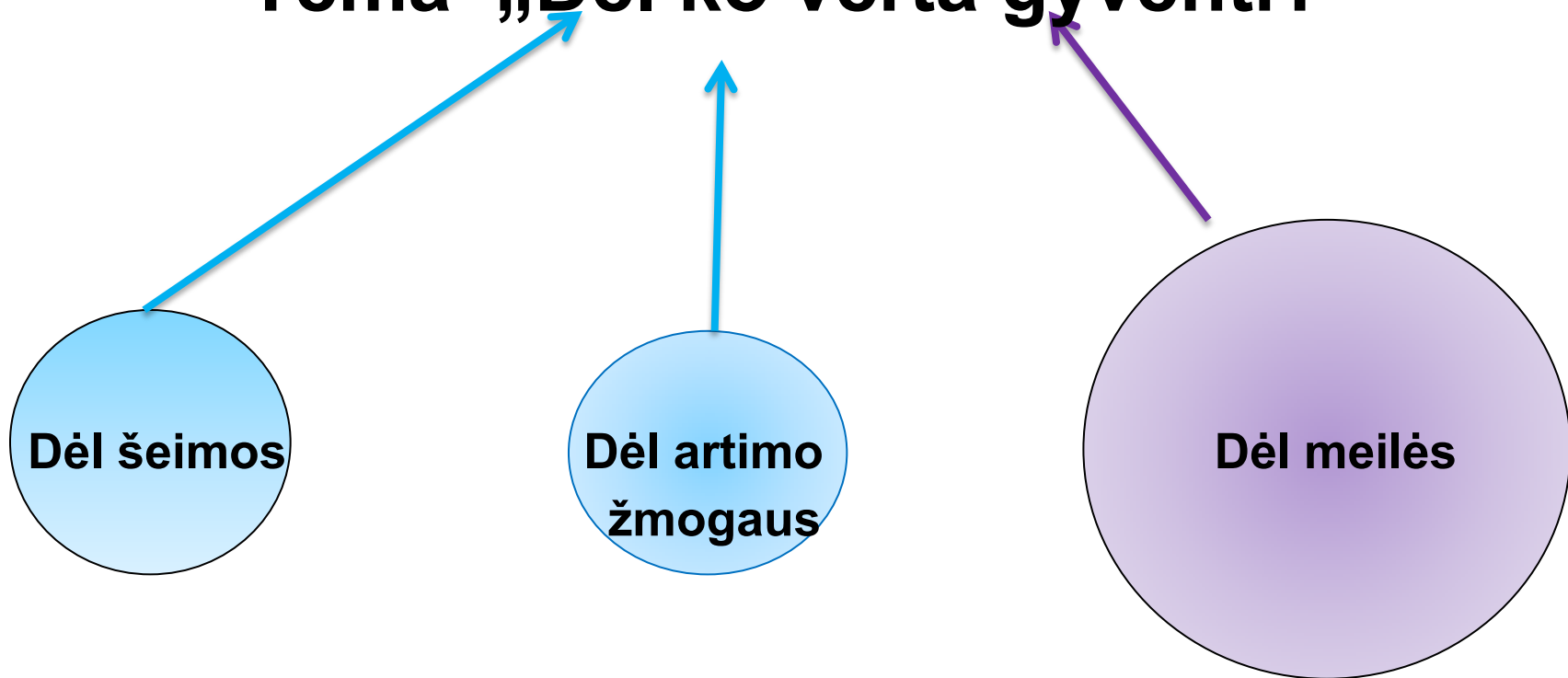
SAMPROTAVIMO RAŠINIO IŠPLĖSTINIO PLANO KŪRIMAS

Tema „Dėl ko verta gyventi?“

SAMPROTAVIMO RAŠINIO IŠPLĖSTINIO PLANO KŪRIMAS

Tema „Dėl ko verta gyventi?“

Netinkamas skirstymas.

Ar visada žmogus gali rinktis ir yra atsakingas už savo veiksmus?

1. Dažniausiai žmogus gali rinktis ir yra atsakingas už savo veiksmus. (Keleris)
2. Kartais pats žmogus nesirenka, bet vis dėlto jaučiasi atsakingas už savo veiksmus. (Liudas Vasaris)
3. Baisiausia, kai žmogus gali rinktis, bet nesijaučia atsakingas. (Dorianas Grėjus)

Kai turime dėstymą, formuluojame pagrindinę mintį

- *Manau, kad žmogus ne visada gali rinktis, bet privalo būti atsakingas už savo veiksmus*

(Pagrindinė rašoma baigiant įžangą arba rašinio pabaigoje).

Kaip vertintume tokią rašinio pagrindinę mintį?

Tema

Ar visada žmogus gali rinktis ir yra atsakingas už savo veiksmus?

Pagrindinė mintis

Žmogus gali rinktis, nes yra laisvas, ir atsako už savo veiksmus.

Praktinis darbas:

- **Samprotavimo rašinio turinio vertinimas.**

S-1. Ar visada žmogus gali rinktis ir yra atsakingas už savo veiksmus?

S- 2 Kaip lietuviai vertina dorą?

IŠVADOS

- Rengiantis samprotavimo rašiniui būtina turėti sukaupą medžiagą.
- Rašiniai planuojami. Planai pristatomi ir aptariami.
- Rašinių klaidos analizuojamos. Būtinai individualus darbas su mokiniu.
- Darbai perrašomi.